

Opinia o osiągnięciach naukowych p. dr Piotra Spyry ubiegającego się o przyznanie mu stopnia doktora habilitowanego.

Zacznijmy od kilku informacji o Habilitancie.

W roku 2012 ukończył studia anglistyczne w Uniwersytecie Łódzkim, uzyskując stopień magistra na podstawie pracy *Faced with Reality: the Epistemological Perspective of the Pearl-Poet* napisanej pod kierunkiem p. profesora Andrzeja Wichra.

Pięć lat później p. Spyra obronił dysertację doktorską zatytułowaną *Victorian Logocentrism and the Linguistic Satan: the Struggle with Evil in Tennyson's Idylls of the King*, nad którą opiekę sprawował również p. profesor Andrzej Wicher.

Od 2007 roku p. dr Piotr Spyra pracuje w Instytucie Anglistyki Uniwersytetu Łódzkiego, zatrudniony najpierw jako asystent, a od roku 2012 jako adiunkt.

Jako najważniejsze dokonanie naukowe Habilitant wskazuje liczącą 219 stron książkę *The Liminality of Fairies: Readings in Late Medieval English and Scottish Romance* wydaną przez renomowane wydawnictwo Routledge w roku 2020.

Z przygotowanego przez p. dr Spyre materiału wynika, że w latach 2012-2018 opublikował on osiem artykułów naukowych w zakresie interesującej go problematyki badawczej. Wymienia pięć tekstów dotyczących poezji średniowiecznej z rękopisu Cotton Nero oraz trzy poświęcone dramatowi renesansowemu. Znalazły się one w dobrze znanych czasopismach naukowych takich jak *Studia Anglica Posnaniensia* czy *Text Matters*.

Ktoś mógłby orzec, że spoglądając jedynie na same liczby, nie jest to może dorobek imponujący, ale ponieważ niezmiennie uważam, że demonizowanie (słowo nad wyraz trafne zważywszy zainteresowania naukowe Habilitanta) danych naukometrycznych jest ślepą uliczką, przypatrzmy się zawartości tych tekstów.

Wszystkie one są przede wszystkim dobrze osadzone w stanie badań. Stąd ich w części polemiczny charakter w stosunku do interpretacji poprzedników, których sądy Habilitant nie tylko referuje, ale także uzupełnia i modyfikuje. Warto ów polemiczny aspekt podkreślić, bo dobrze świadczy on o samodzielności badawczej Autora.

Tak dzieje się np. w artykule *The God of the Middle English Cleanness and His Erotic Exhortations of Purity* (*Studia Anglica Posnaniensia*, 2012).

Dokonawszy przeglądu literatury dotyczącej poematu dr Spyra podsumowuje:

“The conclusions that most critics reach is that “the poet’s praise of married love arises almost accidentally from his treatment of homosexuality, rather than from an intentional and programmatic revision of sexual theory” (Calabrese and Eliason 1995: 266). God’s “erotic discourse ... justifies [his] homophobic wrath” (Keiser 1997: 2), and this is the purpose that it ultimately serves, being “an accidental offshoot of the logically prior choice to construct sodomy in terms that stress its repulsive filthiness rather than its irrational sterility” (s. 139).

W dalszym przebiegu swego tekstu p. dr Spyra sugeruje konieczność przesunięcia akcentu w wykładni poematu: *Cleanness* ukazuje się teraz w innym świetle – nie jest już jedynie zdecydowanym potępieniem homoerotyki:

“The courtly love metaphor itself is not unusual either. However, the way this passage renders effeminate the relation between the male reader and Christ ostensibly challenges the vilifying force of the narratorial homophobic tirade and suggests that it is more plausible to see *Cleanness* as something more than a critique of homosexuality to which all the exigencies of the text are ultimately subordinated” (s. 142).

Odwołując się do prac Cullera i postmodernistycznej (termin przyjęty, acz niefortunny) krytyki fallokratycznego dyskursu, czytelnik otrzymuje interpretację średniowiecznego poematu jako pogłębienie analizy relacji między Bogiem a śmiertelnymi: “The antediluvians and the Sodomites are guilty not only of a sin against nature, but also of mimicking the sacred passion of a soul yearning for God and thus defiling it in a profane and sacrilegious manner. In this way, defilement re-emerges as the ultimate common denominator of all three episodes of *Cleanness* and the precise nature of the uncleanness that the Maker hates with a fiery zeal whose extent, as the poem reiterates, no human mind could ever fathom” (s.144).

Podobnie w tekście poświęconym *Perle* (*Text Matters*, 2013), w którym p. dr Spyra wykorzystując Barthes’owskie rozróżnienie między „erotycznym” a „seksualnym” pragnie wykazać, że erotyczne tony w poemacie nie ograniczają się jedynie do słynnych początkowych partii wiersza. Chociaż w miarę zagłębiania się w tekst poematu nasila się jego elegijny ton utraty i braku, jednak powracające nawiązania do obrazu ogrodu nie pozwalają (via analogia z *Roman de la Rose*) zapomnieć o tematyce miłości. Wykorzystując kategorie Derridańskich dekonstrukcji (zwłaszcza z wczesnych pism Derridy poświęconych analizom fragmentów *Wyznań* Jana Jakuba Rousseau) p. dr Sypra wykazuje, że elegijna tonacja skupiająca się wokół braku pozwala w tychże ramach pojęciowych zrozumieć miłość zarówno jako doznanie erotyczne, i jako doświadczenie duchowej relacji człowieka z

Bogiem. Wyróżniam ten tekst z racji szerokiego „oddechu” nie tylko teoretyczno-literackiego, ale także dlatego, że wpisując *Perłę* w siatkę związków z tekstami Chaucera i Dantego pozwala zobaczyć znacznie lepiej bogactwo intelektualnej refleksji anonimowego autora.

Temat istot nadprzyrodzonych tworzących fantazmatyczne imaginarium obecne w wielu tekstach średniowiecznych, a potem zaludniające strony książek późniejszych epok pojawia się w artykule *The Discourse of Fairyland in the Dream Vision of the Middle English Pearl* (w: *The Light of Life: Essays in Honour of Professor Barbara Kowalik*. Red. Maria Błaszczewicz and Łukasz Neubauer. Kraków: Libron, 2017. 93-108). W znany nam już sposób Autor rozpoczyna od ulokowania swego zamiaru wobec dokonań poprzedników. Jak czytamy: „It is important to note that *Pearl* is the manuscript companion of *Sir Gawain and the Green Knight*, itself a fairy-themed text, but while the numerous interconnections between the two poems have already been explored by critics in much detail, the question of the general indebtedness of *Pearl* to the notion of fairy otherworlds is still largely uncharted territory” (s. 93). To, co proponuje dr Spyra, to rozszerzenie perspektywy tak, by można było uwzględnić nie tylko relacje między tekstami literackimi, ale także całymi światopoglądami wykorzystującymi pewne wizerunki i sposoby obrazowania: “I do not wish to dwell on the minutiae of the parallelisms between the *Orfeo* castle and the heavenly city in *Pearl*, suggesting instead that it would be worthwhile to re-examine the exact nature and direction of influences of this kind, not only in a purely literary context but also with a view to the broader cultural dimension of the dialogism of the two categories of otherworlds” (s. 96). “Green’s study addresses directly the medieval notions of the otherworld, putting forward a controversial thesis: the rise of the idea of purgatory, Green claims, coincides with the beginning of the process of the demonization of fairies and may have been a crucial part of the latter’s agenda. The overall theme of the book is the demonization of fairies and other forms of reaction and cultural dialogue between on the one hand popular culture, imbued with fairy-related elements, and on the other hand elite church culture inimical to any such notions” (s.96). Czytając aprobowaną książkę Greena p. dr Spyra stwierdza napięcie między elementami kultury ludowej a teologiczną refleksją doktrynalną. Cały zaś proces formowania się wyobrażeń czyścił się pod kątem wzajemnego nakładania się i ścierania tych dwóch sił (s.98).

Pozwala to Autorowi rzucić nieco inne światło na kwestię oddziaływań wzorów czysto literackich, bowiem postanawia On teraz poruszać się dwoma ścieżkami: jedna prowadzi go śladem modeli literackich, druga – motywów zaczerpniętych z kultury ludowej: “If one assumes that it was indeed popular beliefs about fairy other-worlds that provided the basis – or at least a degree of inspiration – for the notions of purgatory and earthly paradise by virtue of being assimilated by religious discourse, then fairy- or romance-related elements in literary visions of the Christian afterlife may be present even where no direct literary influence is to be observed. With this in mind, I will now turn to *Pearl* to trace its indebtedness to the aesthetic and structure of fairy romance – whether this should be derived directly from literary romance (a possibility suggested by the literature-oriented studies of Putter and Byrne) or originate from popular belief via its appropriation by theology (as outlined by Green)” (s.99).

Bardzo ciekawy okazuje się również nowatorski wątek „szamanizmu”, który Autor tropi w tekstach posługujących się obrazami *fairies*. Tak więc istoty te nie występują jedynie jako obrazy wzbogacające sferę wyobrażeń i modyfikujące bieg wydarzeń, ale także jako istotny element myślenia filozoficznego: “The use of the mechanics of shamanistic visionary experience appears to serve the function of highlighting the epistemological deficiencies of the human mind in the face of God and pushing the irony of the Dreamer’s expectations to join the Maiden in heaven to its extreme” (s.106). Ten wątek powróci w znacznie bogatszej postaci w książce będącej, zdaniem Autora, Jego największym osiągnięciem naukowym.

W artykule poświęconym komedii Bena Jonsona *The Alchemist* (*Ben Jonson’s The Alchemist: The Essential Guide to Early Modern Fairy Belief*; w: *Folklore*, 2017) p. dr Spyra wprowadza i szerzej eksploruje możliwości interpretacyjne związane z kategorią graniczności, *liminality*. Rozważa trzy strefy jej oddziaływania: moralną, ontologiczną i rytualną, dochodząc do wniosku, po starannych analizach, że „the thematic reference to alchemy and the plague, as well as the use of the motifs of the Wild Hunt and time-warp all suggest that fairy lore was a major factor in the construction of the play, well beyond the textual space of the Dapper scenes. It is fairies that provide the controlling idea which binds the play together, just as much as the notion of cozenage, and the latter had itself strong fairy connotations in the early modern period” (s.309). To bardzo ciekawy tekst, godny polecenia także z racji jego niespodziewanej aktualności: znaczą jego część zajmują rozważania dotyczące wyobrażeń związanych z epidemią morowej zarazy, jaka pustoszyła Londyn

kilkakrotnie w XVII wieku, osiągając największe nasilenie w latach 1665-1666, co zresztą (mój dodatek) uobecnia się także w *Dzienniku* Samuela Pepysa.

Shakespeare and Demonization of Fairies (Text Matters 2017), to artykuł zajmujący się wielopłaszczyznowo obecnością *fairies* w czterech sztukach Szekspira, ale także odnoszący się do kulturowych i światopoglądowych konfliktów XVII wieku. Pytanie zasadnicze stawiane przez tekst odnosi się do tego, czy mamy u Szekspira do czynienia z procesem demonizacji owych duchów. Stąd pytanie o przynależność religijno-wyznaniową Szekspira i jego stanowisko wobec wspomnianych wyżej konfliktów. Sam proces demonizacji Autor określa jako *foundational* (s.196) dla dalszej ewolucji motywu duchów powietrznych. W tym miejscu Autor włącza pojęcie liminalności odnosząc je najpierw do sfery moralnej: „Elfland” to trzeci punkt docelowy ziemskiej wędrówki człowieka. Gdy „raj” i „piekło” są wyraziście zarysowane dobrze znanymi motywami drogi wąskiej i ciernistej oraz szerokiej i dobrze wybrukowanej, trzeci – wiodący do „Elfland” nie jest ani jednym, ani drugim. Duchy owe są zatem moralnie neutralne, co otwiera drogę do ruchów w obie strony - dobra i zła. Duchy te są więc tricksterami, co staje się zaczynem demonizacji elfów i *fairies*, który to proces – ciekawie podkreśla Autor – zbiega się z podobnie ambiwalentnym stosunkiem do magi: “(...) process of demonization begins to affect the perception of magic and attitudes towards the so-called cunning folk, that is local practitioners of magic, leading in effect to the early modern witch-craze” (s.197). W następnym kroku Autor stara się odpowiedzieć na pytanie o przyczyny takiej zmiany nastawienia do duchów powietrznych, spoglądając na okoliczności historyczne. Tutaj zaś na plan pierwszy wysuwa się doktrynalna rewolucja Reformacji, która - odrzucając czyściec - nie potrzebowała żadnej autonomicznej i ambiwalentnej sfery pośredniej. Reformacja, dla której świat był sceną bezpardonowej walki Boga i Szatana, nie potrzebowała niczego pośredniczącego, bowiem stanowiłoby ono zwodniczą przeszkodę: „(...) within the new paradigm, with no purgatory and no conception of moral neutrality, and in the face of the cosmic struggle between God and Devil (...) [fairies] could only be demons” (s. 199). Niewątpliwie znaczącą rolę odegrał tu Thomas Hobbes, który w swym słynnym dziele ustanowił ścisłą relację między katolicyzmem a demonicznymi duchami, która to relacja była dla Hobbesa wynikiem ignorancji kleru, a także chęci posłużenia się wyobraźnią ludową dla łatwiejszej manipulacji wiernymi.

Szekspir i jego cztery sztuki interpretowane przez p.dr Spyre znajdują się w sytuacji szczególnej. Z jednej strony (w *Hamlecie*) *fairies* i *witches* stają w jednym rzędzie z figurami

demonicznymi; z drugiej – zarówno *Sen nocy letniej* jak *Burza* pozostawiają nas z innym obrazem tych duchów. Szekspir, zdaniem Habilitanta, dobrze zna napięcia swego świata, stąd możliwość aluzyjnego przynajmniej nawiązania do *elves* i *fairies* zwodzących komicznie bohaterów tych komedii jako do katolickiej nauki odwołującej się do właściwego pojmowania Boga. Ale generalnie trzeba zgodzić się z dobrze udokumentowanym twierdzeniem Autora, że Szekspir znajduje w interesującej nas kwestii stanowisko pojednawcze. „Conciliatory denouements” Szekspira sprzeciwiają się jakimkolwiek “extremist readings of the fairy figures”. Działania duchów “can be read in all sorts of ways, but the common denominators of them all are the notions of playfulness and trickery, as well as the fairies’ tendency to interfere with human affairs—the most basic and common elements of fairylore. These are quite independent from their religious interpretations and are unaffected by the processes of demonization” (s.211).

Przejdźmy zatem do lektur książki wskazanej przez Habilitanta jako największe osiągnięcie naukowe. To opublikowana w roku 2020 przez renomowane wydawnictwo Routledge praca *The Liminality of Fairies: Readings in Late Medieval English and Scottish Romance*. Podchodziłem do tej książki z pewną ostrożnością właściwą dla kogoś, dla kogo literatura późnego średniowiecza nie stanowi głównej domeny zainteresowań. To z jednej strony; a z drugiej – wiele lat wykładałem i objaśniałem świat romansów arturiańskich (i nie tylko) w trakcie kursów historii literatury, zatem wiedziałem, że przyjęte i niejako „obiegowe” sądy na temat tych tekstów powinny zostać zrewidowane. Sam starałem się to czynić na skromną skalę, jako że moje główne zainteresowania leżały gdzie indziej. W miarę lektury tekstu p. Piotra Spyry zadanie przeprowadzenia owej rewizji stawało się coraz bardziej jasne i coraz lepiej zarysowane, a także – powiedzmy to od razu: bardzo dobrze wykonane. “The romance texts that this study has reopened to scrutiny direct the reader’s attention elsewhere: to the space between the real and the fictional, the equivocal space where the question of reality loses its relevance, but where the effects of fairy agency are most acutely felt” (s.198). Wieloznaczność, metamorficzność, tranzytowość bycia – oto jak Autor zakresła panoramę swojego przedsięwzięcia, przedsięwzięcia tyleż filologicznego, co filozoficznego. Odnotowuję zakres tego przedsięwzięcia z uznaniem i satysfakcją.

Zaczynając od stwierdzenia konieczności wieloaspektowego podejścia do kwestii *fairies* (“Fairies are indeed a curious subject of scholarship and invite different methodologies from various disciplines”, s.1), Autor zarysowuje dotychczasową tradycję interpretacyjną jako

dwuliniową – socjo-historyczną i ściśle tekstologiczną, zapowiadając jednocześnie, że Jego podejście będzie odmienne: “one way to look at literary fairies has been to follow the socio-historical conditions of particular acts of translation from folk belief or popular culture to the written page. On the other hand, they may view works of literature or the systemic presentations of fairies in particular genres as self-enclosed worlds with their own internal folklore and logic and ignore the issue of their relationship with the broader cultural and folkloric context altogether. While both approaches have yielded interesting results, in this book I intend to focus precisely on how in order to make sense of what fairies are and what they do in literature one needs to attend to both aspects simultaneously and see them as essentially intertwined—and by no means contradictory” (s.2).

Tym, co jest w stanie dostarczyć wspólnego mianownika dla tych dwóch tendencji oraz, co ważniejsze – poprowadzić rozumienie badanych tekstów dalej jest kategoria **liminalności**. Autor przyznaje, że nie jest pierwszym, który znajduje to pojęcie użytecznym dla badań średniowiecznych i późnośredniowiecznych tekstów. Czynili to już inni badacze: “In probing the fairies’ adoxic position in the worlds of romance, Wade effectively highlights a key aspect of their liminality. Accordingly, speaking of the fairy realm, he describes it as “a place where . . . the logical laws that govern the normal world of the text give way to the liminal and strange” (s.28).

Natomiast przekonujemy się, że dla Autora pojęcie liminalności kryje w sobie jeszcze niewykorzystane do końca możliwości. Ich źródłem jest specyficzne potraktowanie tych osobliwych figur nie tylko jako elementów narracji, ale przede wszystkim jak sił sprawczych, które umożliwiając tok wydarzeń, same pozostają nie do końca określone. Same na swój sposób się „nie wydarzają”. Stąd śmiała decyzja do zastosowania pojęcia *khora* zaczerpniętego z Platona, ale przetworzonego w pracach Kristevej i Derridy: “Medieval fairy romance is not *about* fairies. It would be more adequate to say that fairies make things happen in the romance worlds and thus make it possible for these texts to produce meaning. In this sense they are like the Platonic *khora* (...)” (s.138).

Rodzi to w konsekwencji nowe pytania:

“Such an understanding of the ontological status of fairies and their overall liminality has far-reaching consequences for the study of medieval romance and poses a number of questions of a hermeneutic nature. When transferred into the fictional worlds of literature, do fairies retain

their utterly liminal status or is their liminality subject to any major transformation or modification? And if liminality becomes a major theme in medieval romance, what kind of liminality is it, and who and what exactly acquire liminal characteristics?" (s.35).

W ten sposób otwiera się droga do kolejnych etapów interpretacji obejmujących takie kategorie jak „ritual”, „pollution”, „transitionality”. W tym miejscu Autor przypomina znaczenie prac Van Gennepa poświęconych idei przejścia: “The very idea that gave rise to anthropological studies in liminality, the notion of a rite of passage is itself of major importance in gauging the extent of medieval romance’s indebtedness to the liminal” (s.78). Pomysły te niemal pół wieku po ich publikacji były rozwijane przez takich antropologów, jak Victor Turner czy Mary Douglas: „Whereas Van Gennep himself never elaborates in much detail on the precise nature of the problem that ritual serves to alleviate, his insights become much clearer when viewed through the later work of two British anthropologists: Victor Turner, who brought Van Gennep into the spotlight roughly half a century after the completion of *The Rites of Passage* and continued his work on ritual and liminality, and Mary Douglas, who took a particular interest in liminal danger and its polluting nature” (s.45).

Rite de passage może być kluczem otwierającym drzwi do problematyki liminalności jako, że dotyka wprost trudności związanej ze zdefiniowaniem i opisem tego, co podlega przejściu, a zatem co nie należy ani do punktu wyjścia (już), ani dojścia (jeszcze), czegoś, co jest zarówno „tu”, jak i „tam”, a zarazem „ani” tu, „ani „tam”. Jak czytamy: “the difficulty of communicating the unique nature of transitionality with the vocabulary used to characterize fixed states and conditions finds its reflection in the fact that an “essential feature of these symbolizations is that the neophytes are neither living nor dead from one aspect, and both living and dead from another” (s.49). Co więcej, lektura niektórych tekstów dowodzi, że przedstawiony w nich proces przejścia jest wielce dwuznaczny, nie wiadomo, czy ukończony, a jeśli nawet ukończony, to może nie tam, gdzie oczekivalibyśmy:

“Much more than Marie’s *Lanval*, *Sir Launfal* questions and problematizes the success of the process of “passage.” Launfal is rescued and joins Tryamour in a life of bliss, but the fact that he resides in the fairy isle of Olyroun and that once every year he may still be seen, ghost-like, riding across Arthur’s lands (ll. 1024–1026), ominously suggests that the knight may, in fact, have progressed only deeper into the realm of the liminal, becoming—just like the fairies—one to be encountered “fer & nyghe.” (s.85).

Tak czy inaczej, *fairies* należą do świata pośredniego (jak się dowiemy później, to świat „małych bogów”) o niejasnych lojalnościach. To istoty pozbawione własnej istoty, których tożsamość musi budzić wątpliwość, bowiem jest „sytuacyjna”, jak przystało bytom zamieszkującym sferę pośrednią: “The characterization of fairies in the previous chapters has often made use of the idea of the mirror principle, by which fairies are to be seen as having no real essence of their own, their nature being conducive to taking on whatever qualities give them a position of in-betweenness, whether in ontological, moral or any other terms” (s.110).

Dzięki takiemu usytuowaniu interwencja *fairies* ma moc wytrącania śmiertelnych z zastanego stanu rzeczy, wprowadzania ich w ruch, a niekiedy dynamika tego poruszenia potrafi być brutalna, wręcz okrutna (patrz rozważania temat *fairy blast* w późniejszych partiach książki). Zatem zgódźmy się z opinią Autora, że “Romance fairies do play a fundamental role in sending human characters on a journey of self-discovery and transformation, but they ultimately do much more than that. Their role is indeed often to provide the necessary push and shove to enable transition, but above all, they invariably embody the nature of the liminal phase and its ambiguous characteristics and represent the inscrutability of the liminal” (s.90).

“Liminality” w książce p. dr Spyry odczytane jest przez wspomniane już Platońskie pojęcie, które Autor rozpatruje w kolejnych rozdziałach. Odnotujmy najpierw nader kompetentne przedstawienie dziejów samego pojęcia *khora*. Objaśnienie głęboko aporetycznej myśli Jacquesa Derridy nie jest łatwe, a jako ktoś, kto poświęcił Derridzie wiele lat lektury, muszę z satysfakcją odnotować wnikliwość, ale także i retoryczną „zgrabność”, jaką Habilitant popisał się w zmaganiach z tak wymagającym materiałem. Rozdziały poświęcone temu, jak *khora* umożliwia nowoczesne odczytanie dawnej literatury należą do najlepszych fragmentów książki. Słusznie zatem zauważa Autor, że “*khora* can point beyond the findings of anthropology towards novel perspectives on liminality as such, implicating the notion of the *limen* in post-structuralist reflection on language and textuality and thus, by extension, opening it to an interplay with other terms in the chain of substitutions. Following Derrida’s lead, one may see *khora* as the ultimate structural principle behind the “both/and” versus “neither/nor” problematic that, as we have seen in the previous two chapters, informs anthropological reflection on rites of passage and the nature of the liminal phase” (s.120).

Nie chodzi tu o zwykłą analogię między *fairies* a *khora*. W grę wchodzi sięgnięcie do głębszych poziomów nie tylko epistemologicznych, ale przede wszystkim ontologicznych. *Khora* to niepoddający się definicjom obszar dynamiki bytowej generującej niestałe formy;

khora to forma metamorficzna, siła metamorfozy przekształcającej wszystkie kształty i *fairies* w ich wspomnianej już wieloformności lub „formlessness” są wizualnym upostaciowaniem tej niedefiniowalnej siły, podobnie jak sito jest u Platona wizualnym kształtem bez-kształtnej w gruncie rzeczy *khora*’y. Zatem, jak czytamy: “The analogies between fairies and *khora* arise from the fact that the latter term communicates a sense of fundamental liminality, challenging not only the fixity and groundedness of particular binary oppositions but the order of polarity as such, including the primary dichotomy of being and non-being” (s.139).

Trzeba powiedzieć konkludując opinię o książce p. dr Spyry, iż jest to praca z pewnością zwracająca uwagę (doczekała się, słusznie, recenzji zagranicznych) swoją metodologią i troską o to, aby nowoczesność pojęć nie zakłóciła szacunku dla odległego czasowo tekstu. Ta proporcja została przez p. dr Spyrę doskonale wyważona, a w konsekwencji książkę czyta się znakomicie. Co więcej, jej lektura przyniesie korzyść nie tylko „średniowiecznikom”, ale także teoretykom literatury i badaczom historii idei (wspomnę tylko o wartościowych komentarzach Autora dotyczących roli Reformacji w procesie kształtowania się odbioru *fairies*, czy też ich politycznych konotacji).

Summa summarum: zważywszy wszystkie wspomniane wyżej powody naukowej *excellence* Habilitanta, a także jego żywy udział w życiu naukowym (liczne konferencje, a także doświadczenie w ich organizowaniu) i dydaktycznym, nie mam wątpliwości, że w pełni zasługuje On na to, by zostać dopuszczonym do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego.

Tadeusz Sławek

Prof. dr hab. Tadeusz Sławek,

Uniwersytet Śląski, Katowice

w Cisownicy, 11 lutego, 2021